

# บทที่ 1

## บทนำ

### ภูมิหลัง

ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานทางวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งสะสมกันมาตั้งแต่บรรพกาลจนปัจจุบัน มีการถ่ายทอดอย่างต่อเนื่องจากผู้รู้สู่ผู้ยากรู้หรือผู้สืบเนื่อง วัฒนธรรมเป็นสัญลักษณ์ที่ชุมชนแสดงออกถึงการปฏิบัติตามอย่างถูกต้องมีเหตุผลและถือว่าการที่ได้ปฏิบัติไปนั้นทำให้ตนและชุมชนมีความสุขความเจริญ ปัจจุบันคนในสังคมไทยจำนวนมากมองว่าวัฒนธรรมเป็นเรื่องเก่า เป็นเรื่องโบราณ หรือเป็นของคนสมัยก่อน และทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นของเก่าไม่เข้ากับชีวิต วัฒนธรรมไม่ใช่เรื่องของเขา ไม่เกี่ยวกับชีวิตของเขา เป็นเพียงเรื่องของคนเก่าในสมัยโบราณที่สืบทอดมาถึงปัจจุบันในลักษณะที่เป็นมรดกของชาติ ซึ่งคนไทยควรจะช่วยกันรักษาไว้ ความรู้สึกเช่นนี้เป็นความรู้สึกที่ไร้เหตุผลอย่างยิ่ง เพราะถ้าเขาเห็นว่าสิ่งที่รักษาไว้นั้นหมดความสำคัญเมื่อไร สิ่งที่สืบทอดมาในอดีตที่เรียกว่าภูมิปัญญานั้นก็จะถูกละทิ้งได้โดยง่าย ภูมิปัญญาจึงไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ล้าหลังหรือไม่ทันสมัย แต่กลับเป็นความรู้ความสามารถเฉพาะทางของคนไทยที่นำยกย่อง สรรเสริญ และผู้สืบเนื่องก็ได้นำมาประยุกต์ พัฒนา และปรับปรุงได้อย่างมีคุณภาพ พัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา และพัฒนาความเป็นอยู่ในวิถีชีวิตของตนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของสังคมและเหมาะสมกับยุคสมัย การพัฒนาประเทศไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับความรู้ความสามารถของคนไทยที่มีอยู่เดิมน้อยกว่าความรู้สาคจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในกระแสความรู้ใหม่ ทำให้การพัฒนาไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมของชุมชนและก่อให้เกิดวิกฤตในสังคมขึ้นอย่างต่อเนื่อง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดจุดเน้น 3 ประการคือ ประการที่หนึ่ง จัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ ประการที่สอง ส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร และประการที่สามคือ การเน้นความรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนวิชาต่าง ๆ อย่างหลากหลาย (กรมวิชาการ, 2545 : 8) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรหลักสูตรจากการใช้หลักสูตรแกนกลางเหมือนกันทั่วประเทศ เป็นการให้หลักสูตรสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญของความแตกต่างของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 23 การจัดการศึกษาทั้ง

การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้ง ความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ การศึกษา ด้านความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญา และ มาตรา 24 กำหนดให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกัน พัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ดังนั้นหลักสูตรการเรียนรู้ในปัจจุบันจึงต้องมีการปรับปรุงเพื่อให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้มากขึ้นและมีความสอดคล้อง กับความต้องการของท้องถิ่น โดยให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและให้นำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน อาทิเช่นภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมและจัดทำข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ในแต่ละแขนงสาขาจะส่งผลให้สถานศึกษานำข้อมูลต่าง ๆ ไปใช้ในการศึกษาเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ได้ (กรมวิชาการ. 2545 : 14-15)

การจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของ โรงเรียน โลกคำมวิททยาได้ มุ่งเน้นให้ผู้เรียน ได้รู้จักการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นและชื่นชมความเป็นไทย โรงเรียนจึงได้จัดโครงการส่งเสริมและอนุรักษ์การเล่นดนตรีพื้นบ้านอีสาน ขึ้น คือ พิณ แคน โหวด กลอง และโปงลาง ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดกาฬสินธุ์ (หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียน โลกคำมวิททยา ปี 2553.) จากการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และได้สัมภาษณ์นางเครือวัลย์ พันธุ์สะอาด ครูผู้รับผิดชอบโครงการ กล่าวว่า “การจัดการเรียนการสอนเรื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานเป็นการสอนของครูซึ่งยังขาดประสบการณ์และไม่มีความชำนาญเกี่ยวกับการเล่นดนตรีพื้นบ้านอีสาน จึงทำให้การจัดการเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพ การพัฒนาการเรียนการสอนดนตรีพื้นบ้านอีสาน โดยร่วมกับผู้รู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น จึงถือว่าการอนุรักษ์การเล่นดนตรีพื้นบ้านอีสานให้อยู่คู่ท้องถิ่นสืบไป ”

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้จะเป็นอีกแนวทางที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นเพราะนักเรียนได้เรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัว จากบุคคลหรือภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านอีสาน จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ให้มี

ประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและทำให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญ อนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านอีสาน  
สืบต่อไป

### คำถามการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีวิธีการ  
ถ่ายทอดความรู้อย่างไร
2. พัฒนาทักษะการเล่นดนตรีพื้นบ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้วนักเรียนจะมี  
ทักษะเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด
3. พัฒนาทักษะการเล่นดนตรีพื้นบ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้วนักเรียนจะมี  
ความพึงพอใจอยู่ในระดับใด

### วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะการเล่นดนตรีพื้นบ้านอีสานจากภูมิปัญญา  
ท้องถิ่น
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านอีสานจาก  
ภูมิปัญญาท้องถิ่น

### ขอบเขตการวิจัย

#### 1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 62 คน ได้แก่

1.1 นักเรียนที่เป็นสมาชิกชมรมอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านอีสาน ของโรงเรียน  
โคกสำเภาวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา  
กาฬสินธุ์ เขต 1 จำนวน 22 คน

1.2 ผู้ส่งเสริมและสนับสนุนชมรมอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านอีสาน ได้แก่

1.2.1 ผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครู รวมจำนวน 9 คน

1.2.2 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน

1.2.3 ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 22 คน

1.2.4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปกรรมด้านดนตรีพื้นบ้านอีสาน

จำนวน 2 คน

## 2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เนื้อหาการจัดการเรียนรู้เรื่อง คนตรีพื้นบ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย โปงกลาง พิณ แคน โดยเป็นการจัดการเรียนรู้นอกเวลาเรียน

## 3. ด้านกระบวนการ

กระบวนการวิจัยในครั้งนี้แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ

### ระยะที่ 1 การวางแผน

ศึกษา สำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูล ความต้องการในการจัดการเรียนรู้ คนตรีพื้นบ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม

จัดทำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษา สำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูล ในการจัดการเรียนรู้คนตรีพื้นบ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

### ระยะที่ 2 การปฏิบัติ

จัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมที่ 1 โปงกลางอีสาน

กิจกรรมที่ 2 ตำนานเสียงพิณ

กิจกรรมที่ 3 ศิลปการเป่าแคน

สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน โดยใช้แบบวัดทักษะการเล่นดนตรี

สอบถามความพึงพอใจโดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจ

### ระยะที่ 3 การประเมินผล

นำข้อมูลที่ได้จากกระบวนการระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มาสรุปผล

## 4. สถานที่และระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

สถานที่วิจัย ได้แก่ โรงเรียนโคกล่ามวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย เป็นการจัดการกิจกรรมนอกเวลาเรียน เช่น ตอนพักกลางวัน หลังเลิกเรียน หรือวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ในเดือน กรกฎาคม - ตุลาคม 2553

## นิยามศัพท์เฉพาะ

**รูปแบบการจัดการเรียนรู้** หมายถึง วิธีการถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะการเล่นดนตรีที่บ้านอีสาน ของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับนักเรียน ได้แก่ โปงลางอีสาน ตำนานเสียงพิณ ศิลปการเป่าแคน

**ภูมิปัญญาท้องถิ่น** หมายถึง บุคคลในชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และมีทักษะในด้านการเล่นดนตรีที่บ้านอีสาน ในที่นี้ ได้แก่

1. นายหนูจันทร์ สุริยะบุญ ภูมิปัญญาด้านการเป่าแคน
  2. นายยุทธนา ชิดนอก ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการตีโปงลางและการตีพิณ
- ดนตรีที่บ้านอีสาน หมายถึง คนตรีที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของชาวบ้านที่นำเอาวัสดุที่มีในท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นเครื่องดนตรีตามภูมิปัญญาของตน ได้แก่ พิณ แคน โปงลาง

**แบบวัดทักษะการเล่นดนตรี** หมายถึง แบบวัดทักษะการเล่นดนตรีของนักเรียนที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ดนตรีที่บ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

**แบบสอบถามความพึงพอใจ** หมายถึง แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ดนตรีที่บ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

**ทักษะการเล่นดนตรี** หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการเล่นดนตรีที่บ้านอีสานที่เกิดจากการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

## ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบการพัฒนาารูปแบบและวิธีการถ่ายทอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องดนตรีที่บ้านอีสาน
2. ทำให้ทราบคุณภาพของนักเรียนในด้านทักษะการเล่นดนตรีที่บ้านอีสาน
3. ทราบความพึงพอใจของนักเรียนต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดนตรีที่บ้านอีสาน
4. เป็นข้อสารสนเทศแก่ผู้บริหาร คณะครู ผู้สนใจ ตลอดจนหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง